

KATEDRA JAZYKOV FiF UK: MINULOSŤ A PRÍTOMNOSŤ

THE DEPARTMENT OF FOREIGN LANGUAGES AT FP CU: THE PAST AND THE PRESENT

Svatava Šimková

Predložený príspevok poskytuje chronologický prehľad činnosti Katedry jazykov Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave od jej vzniku do súčasnosti. Zároveň charakterizuje jednotlivé etapy a úlohy, ktoré plnila počas svojej existencie. Dôraz sa kladie na pedagogickú činnosť, ktorá je základom jej pôsobenia. Zároveň sa okrajovo venuje vedeckovýskumnej činnosti katedry.

Kľúčové slová: história, prehľad, výučba, výskum, zmena

The article presents a chronological survey of activities performed by the Department of Foreign Languages at the Faculty of Arts, Comenius University in Bratislava from the beginning of its existence up to these days. Greater emphasis is laid on the teaching activities as they are of fundamental importance to this institution. Research performed by the Department is paid minor attention.

Key words: change, history, research, survey, teaching

„Katedra jazykov FiF UK v Bratislave realizuje odbornú jazykovú prípravu pre študentov nefilologických odborov a svoju vedeckovýskumnú činnosť orientuje na oblasť moderných jazykov, predovšetkým na lingvisticko-štylistickú analýzu odborných textov, didakticko-metodické a lingvo-didaktické aspekty výučby odborného jazyka“ (Sokolovský, 2011, 116). Odborná jazyková príprava (OJP) študentov humanitných a spoločenskovedných študijných programov vychádza z názoru, že súčasťou odbornej kvalifikácie absolventa vysokej školy je jeho spôsobilosť aktívne sa podieľať na komunikačných udalostiach spätých nielen so štúdiom, ale aj s budúcou profesiou. Príspevok charakterizujúci činnosť katedry od jej vzniku do súčasnosti je zostavený na základe harmonogramov štúdia, tzv. modrých kníh, na jednotlivé akademické roky, konkrétnych dokumentov k pedagogickej a vedeckovýskumnej činnosti pracoviska a na základe spomienok dlhoročných kmeňových učiteľov Š. Eliáša, E. Haraksimovej, R. Mokrej a E. Széherovej získaných v roku 2010. Dôraz sa kladie na hlavné úlohy, ktoré pracovisko priebežne plnilo v jednotlivých etapách svojej existencie.

Prvý dostupný materiál k histórii Katedry jazykov FiF UK je Harmonogram štúdia FF UK v Bratislave na akademický rok 1957/1958, ktorý hovorí o Katedre cudzích jazykov pri FF UK na čele s E. Gojom. Podľa uvedeného zdroja úlohou tohto pracoviska je poskytovať cudzojazyčnú výučbu študentom nefilologických odborov FF UK. Cudzí jazyky, označené ako „živé jazyky“, zahŕňajú angličtinu, francúzštinu, nemčinu, slovenčinu a španielčinu. Popri nich sa vyučuje aj latinský jazyk. Hodinová dotácia na výučbu jednotlivých cudzích jazykov je stanovená na dve hodiny týždenne. Harmonogram štúdia na FF UK na akademický rok 1958/1959 informuje len o katedre jazykov s celouniverzitnou pôsobnosťou. Spektrum vyučovaných moderných cudzích jazykov rozširujú taliančina a maďarčina.

Ďalšie dostupné informácie prináša Harmonogram štúdia na FF UK z akademického roka 1962/1963. O pracovisku, ktoré v tom čase vedie E. Kettner, sa hovorí ako o katedre cudzích jazykov. Vtedy je charakterizovaná ako pracovisko, ktoré organizuje výučbu cudzích jazykov v rámci tzv. spoločného základu pre odbory neučiteľského aj učiteľského štúdia. V pokynoch pre študentov ako si zvoliť cudzí jazyk čítame, že okrem ruštiny, za ktorú zodpovedá Katedra ruského jazyka UK a ktorá je povinná pre všetkých študentov okrem rusistov, si zapisujú „jeden živý jazyk, ktorý študovali na strednej škole“. V prípade, že na strednej škole

neabsolvovali cudzí jazyk, volia si jeden z moderných jazykov, ktoré katedra ponúka. Niektoré z odborných katedier predpisujú študentom aj ďalší moderný cudzí jazyk. Napríklad katedry filozofie, pedagogiky a psychológie vyžadujú angličtinu, katedry archeológie, archívniectva a histórie nemčinu. Študenti učiteľských odborov si vyberajú moderný cudzí jazyk v nadväznosti na stredoškolské štúdium. Štúdium latinčiny zostáva povinné pre študentov historických vied.

Od akademického roka 1963/1964 katedra rozširuje ponuku „živých“ jazykov o ruštinu, ktorej výučbu zabezpečujú učitelia prichádzajúci z Katedry ruského jazyka UK. Okrem nej pribúdajú rumunčina, taliančina, srbochorvátčina a poľština. Hodinová dotácia poskytovaná na výučbu jednotlivých jazykov sa nemení, pričom sa aj naďalej rešpektujú špecifické požiadavky jednotlivých katedier na výber jazyka a dĺžku jeho štúdia. Špecifické požiadavky majú katedry archeológie, archívniectva, histórie, novinárstva a psychológie. Študenti učiteľstva môžu opätovne využiť možnosť voľby cudzieho jazyka. V nasledujúcom akademickom roku sa škála vyučovaných jazykov nemení. Od akademického roka 1965/1966 sa na katedre, ktorú vedie Š. Eliáš, ustala ponuka moderných jazykov, v ktorej nachádzame angličtinu, francúzštinu, nemčinu, ruštinu a španielčinu. Popri nich sa stále vyučuje latinčina. V nezmenenej skladbe sa všetky uvedené jazyky vyučujú ďalších 40 rokov.

Od akademického roka 1973/1974 ruština a ďalší moderný jazyk, označovaný ešte ako živý, moderný, alebo cudzí, sa začínajú uvádzať priamo v učebných plánoch jednotlivých katedier. Preferovanie určitého cudzieho jazyka ako aj odporúčaná dĺžka jeho štúdia sa pomerne výrazne odlišujú podľa ich vlastných špecifických potrieb. Zvyčajne sa týkajú ruštiny, angličtiny a nemčiny. Od uvedeného akademického roka sa od študentov jednoznačne požaduje, aby si zapisovali cudzí jazyk, ktorý sa učili na strednej škole a kontinuálne sa v ňom zdokonaľovali. Harmonogram štúdia zároveň upozorňuje, že povinné štúdium cudzieho jazyka sa netýka študentov, ktorých študijným odborom je niektorý z moderných svetových cudzích jazykov. Povinnosť venovať sa štúdiu cudzieho jazyka majú naďalej študenti diaľkového štúdia a vedeckí aspiranti.

Zásadná zmena v organizácii výučby cudzích jazykov nastáva v akademickom roku 1981/1982. Vzniká jediné celouniverzitné pracovisko, Katedra jazykov Univerzity Komenského, združujúce všetky katedry jazykov z jednotlivých fakúlt UK. Pod vplyvom tejto reorganizácie sa KJ FF UK mení na Oddelenie Katedry jazykov UK pre Filozofickú fakultu. Poverenie viesť ho dostáva E. Haraksimová, ktorú v roku 1987/1988 strieda E. Széherová a v ďalšom roku 1988/1989 túto funkciu preberá M. Weissová. Uvedená schéma sa ruší až v akademickom roku 1988/1989. Organizovanie cudzojazyčnej výučby centralizovaným spôsobom sa javí ako nevyhovujúce, pretože výrazne kolидуje s nárokmi kladenými na OJP študentov jednotlivých fakúlt.

Zaujímavé je, že kmeňoví učitelia oddelenia pre FF UK zastávajú na celouniverzitnom pracovisku významné funkcie: Š. Eliáš je vedúcim Katedry jazykov UK v rokoch 1982/1983 – 1986/1987, E. Széherová pracuje v akad. r. 1988/1989 ako jedna zo zástupkyň vedúceho a R. Mokrá je tajomníčkou katedry v rokoch 1985/1986 – 1987/1988.

Počas existencie Oddelenia Katedry jazykov UK pre Filozofickú fakultu sa prvýkrát v Harmonograme štúdia v akademickom roku 1984/85 špecifikujú aj úlohy v oblasti vedeckovýskumnej činnosti. Východiskom a zároveň cieľom výskumu je konkrétny pedagogický proces orientovaný na rozvíjanie receptívnych zručností, najmä čítania, ktoré študenti bežne využívajú v práci s cudzojazyčnými písomnými informačnými zdrojmi. Vedeckovýskumná činnosť sa rozvíja dvoma smermi. Prvým je lingvisticko-štylistická analýza cudzojazyčných odborných textov vedných odborov, ktoré sa študujú na UK a druhým je teória vyučovania cudzích jazykov určená študentom pregraduálneho štúdia a vedeckým aspirantom nefilologických odborov. Do sféry výskumu patrí aj účasť pedagógov na riešení čiastkových úloh štátneho plánu, rezortných a fakultných výskumných úloh. V

tomto období učitelia oddelenia vyprodukovali celý rad učebných materiálov pre študentov jednotlivých vedných odborov na filozofickej fakulte, metodické príručky a slovníky, ale aj stredoškolské učebnice cudzích jazykov.

V akademickom roku 1989/1990 sa obnovuje Katedra jazykov FiF UK. Vede ju E. Széherová. Ponuka vyučovaných cudzích jazykov sa nemení, avšak tento akademický rok prináša podstatnú zmenu organizácie výučby, ktorá reflektuje nové spoločensko-politické pomery. Otvorenie sa spoločnosti smerom do zahraničia, predovšetkým nové možnosti pre študentov stráviť čas štúdia na zahraničných univerzitách vyžadujú redefinovať ciele, obsah a postupy v OJP. To značí, že okrem tradičného rozvíjania ich spôsobilosti kriticky prijímať a interpretovať už existujúce poznatky z inojazyčných zdrojov, pozornosť sa zameriava aj na utváranie spôsobilosti efektívne komunikovať výsledky vlastnej bádateľskej a inej odbornej činnosti prostredníctvom cudzieho jazyka. Študenti sa aj naďalej zaraďujú do skupín na základe spoločnej referenčnej oblasti a sú odborovo homogénne.

Výraznou zmenou v organizácii výučby je zásadné rozšírenie jej hodinovej dotácie. Študenti aj naďalej pokračujú v štúdiu cudzieho jazyka zo strednej školy, ktorý sa odteraz pokladá za tzv. prvý cudzí jazyk (CJ 1). Prvé štyri semestre štúdia sa venujú všeobecnej jazykovej príprave v rozsahu štyroch vyučovacích jednotiek týždenne, ktorá sa pokladá za *propedeutikum* OJP. Tá sa realizuje počas dvoch semestrov po dve hodiny týždenne v treťom ročníku štúdia. Aj v OJP vedeckých aspirantov sa viac akcentuje spôsobilosť produkovať texty v hovorenej a písanej podobe. Teoretickým východiskom OJP je v podstate štruktúrno-funkčný prístup k vecnému textu.

Novinku predstavuje štúdium tzv. druhého cudzieho jazyka (CJ 2), ktorý sa pokladá za „jazykovú školu“. Vyučuje sa od začiatočnickej úrovne po dve hodiny týždenne v rozsahu štyroch semestrov. Výučba cudzích jazykov opätovne rešpektuje špecifické požiadavky katedier na obsah a dĺžku jazykovej prípravy.

Uvedená schéma sa mení po štyroch rokoch: počet hodín CJ 1 v druhom ročníku sa znižuje na dve hodiny týždenne a OJP sa realizuje len v zimnom semestri 3. ročníka. Akademický rok 1995/1996 prináša ďalšiu zmenu: jazyková príprava v CJ 1 sa ustáľuje na štyroch hodinách v 1. ročníku a dve hodiny cudzieho jazyka v 2. ročníku sú koncipované ako OJP. Druhý cudzí jazyk poskytovaný v nižšej hodinovej dotácii, s iným obsahom a inými cieľmi je určený len študentom učiteľských odborov, ktorí pokračujú v štúdiu cudzieho jazyka zo strednej školy. Redukciu hodinovej dotácie na jazykovú prípravu katedra kompenzuje ponukou niekoľkých tzv. nadstavbových špecializovaných jazykových kurzov zameraných na niektorý aspekt odbornej jazykovej komunikácie. Súčasťou programu sa stáva šesťsemestrový kurz čínskych reálií v angličtine pre študentov sinológie. Vzhľadom na legislatívne zmeny, ktoré sa týkajú štátnych jazykových škôl a štátnych jazykových skúšok, katedra poslednýkrát organizuje prípravné kurzy na všeobecné štátne jazykové skúšky z angličtiny a z nemčiny, ktoré vykonávala od konca 60. rokov 20. storočia.

Obdobie deväťdesiatych rokov minulého storočia prináša učiteľom katedry nové impulzy na usmernenie vlastnej vedeckovýskumnej činnosti. Obrat vo výučbe smerom k produktívnym zručnostiam vyvoláva nové potreby skúmať vecné, najmä odborné texty z hľadiska lingvistického, stylistického, pragmatického, sociolingvistického. Tento obrat zároveň vyžaduje venovať sa po novom lingvodidaktickým a didakticko-metodickým aspektom OJP. Niektoré z naznačených problémov sa riešia v rámci fakultných úloh.

Ďalšie podnety v tomto smere prináša účasť učiteľov katedry na medzinárodných projektoch. Najvýznamnejšie z nich, Tempus, Tempus/Phare a Socrates/Erasmus, koordinuje E. Széherová. Tieto projekty sa týkajú učiteľov nemeckého jazyka, ale čiastočne na nich participujú aj učitelia z ďalších jazykových sekcií. Ich súčasťou sú strednodobé a krátkodobé študijné pobyty učiteľov nemčiny na univerzitách v Nemecku, Rakúsku a Taliansku. K najvýznamnejším výsledkom práce na projektoch patrí vydanie niekoľkých učebníc

nemčiny pre študentov-nefilológov, ktorých autorkami sú R. Kanichová, V. Vlčková a R. Reháč. Cenným prínosom uvedených projektov sú prednášky a semináre organizované sekciou nemeckého jazyka v spolupráci s vysokoškolskými učiteľmi zo zúčastnených krajín, ktorí často hostujú na katedre jazykov. Súčasťou projektu Tempus sú aj výmenné jazykové kurzy pre študentov zo SR a z partnerských krajín. V rámci tohto projektu katedra otvára na FiF UK multimedialne centrum s knižnicou, ktoré funguje celé desaťročie.

Učitelia angličtiny participujú na dlhodobom projekte *ESP – Slovakia*, ktorý realizuje Britská rada na Slovensku v rokoch 1993 – 1998. Sú zamerané najmä na didakticko-metodické aspekty OJP. Ich súčasťou sú medzinárodné konferencie, na ktorých sa učitelia sekcie anglického jazyka aktívne zúčastňujú.

V rokoch 1991 – 1997 pôsobia na katedre „domáci“ externí učitelia a zahraniční lektori. Lektori angličtiny prichádzajú z Veľkej Británie, USA a Kanady najmä v rámci projektu *Students for Democracy* a zostávajú pôsobiť asi dva roky. Lektorky nemeckého jazyka prichádzajú z Rakúska na základe medzivládnych kultúrnych dohôd.

Zavedenie kreditového systému štúdia v akademickom roku r. 2000/2001 prináša zásadné zmeny v organizácii cudzojazyčnej výučby. Jednotlivé jazyky sa dostávajú do roviny povinného, povinne voliteľného a voliteľného jazyka, pričom špecifiká prvého a druhého cudzieho jazyka sú ešte zachované. Zostáva aj priestor vyhovieť požiadavkám jednotlivých katedier tak na vyučovanie moderných jazykov, ako aj latinčiny. Výučba cudzieho jazyka pre študentov učiteľstva sa ale posúva do roviny voliteľného kurzu. Prvýkrát od vzniku katedry tak prestáva byť OJP povinnou súčasťou učiteľských študijných programov.

Koncom deväťdesiatych rokov badať výraznú zmenu záujmu o moderné jazyky. Do popredia sa dostávajú angličtina a španielčina. Výrazne klesá počet záujemcov o štúdium francúzštiny a nemčiny, pričom nemčina má stále postavenie povinného jazyka pre študentov historických vied a klasickej filológie. Výučba ruštiny prechádza do pôsobnosti Katedry ruského jazyka a literatúry. V tomto období sa presadzuje diferenciacia vo výučbe latinčiny na základe špeciálnych požiadaviek katedier histórie, filozofie a románskych jazykov. Z programu katedry sa ale stráca špecializovaná OJP určená študentom doktorandského štúdia (predtým vedeckej aspirantúry), keďže v tomto type štúdia sa skúška z cudzieho jazyka už nevyžaduje.

Od akademického roka 1998/1999 je vedúcou KJ FiF UK S. Šimková. V tomto období sa učitelia katedry intenzívne venujú zvyšovaniu kvalifikácie v súlade s požiadavkami na výkon povolania. Výskum zameriavajú na systémovú lingvistiku, lexikológiu, lingvoštylistiku, sociolingvistiku a na lingvodidaktické a didakticko-metodické aspekty výučby cudzieho jazyka ako prostriedku odbornej komunikácie. Témy z týchto oblastí sa stávajú základom vedeckovýskumnej a publikačnej činnosti jednotlivých učiteľov.

Napriek neprestajným zmenám v organizácii OJP sa sekcia nemeckého jazyka úspešne zapája do série dlhodobých medzinárodných projektov, ktorých výsledkom sú ďalšie učebnice už vyššie uvedených autorov. Sekcia anglického jazyka sa zapája do spoločných projektov s JC FF UK v Prahe a SPNJO JU v Krakove. V tomto období V. Eliašová v spolupráci s Britskou radou rozvíja dlhodobý projekt tvorivého písania, za ktorý jej Národná agentúra Leonardo da Vinci a MŠ SR udeľujú v októbri 2003 ocenenie Európska značka. Tento projekt autorka spracovala aj do odbornej monografie, prvej na pôde katedry. Niektorí učitelia katedry sa venujú prekladom odbornej aj krásnej literatúry. V tejto oblasti získava E. Pallay Cenu Mateja Bela za rok 2002, ktorú udeľuje Literárny fond. V roku 2003 získava E. Kudlička bulharské štátne vyznamenanie Rad Maddarski konik 1. stupňa za prekladateľskú činnosť a rozvíjanie bulharsko-slovenských kultúrnych vzťahov.

V akademickom roku 2004/2005 sa na katedre po takmer päťdesiatich rokoch prestáva vyučovať francúzština a španielčina, ktoré sa presúvajú na Katedru romanistiky FiF UK. Z moderných cudzích jazykov zostávajú v novom systéme vysokoškolského vzdelávania len

angličtina a nemčina. Zároveň sa znižuje hodinová dotácia v prvých dvoch semestroch štúdia na dve hodiny týždenne a OJP sa realizuje už od prvého semestra, t. j. bezprostredne po vstupe študenta na filozofickú fakultu.

Nový prístup k organizácii OJP vyjadruje aj nové označenie kurzov: odborná angličtina a odborná nemčina. Aj v tejto situácii vychádza KJ FiF UK podľa svojich možností v ústrety požiadavkám jednotlivých katedier na charakter i rozsah učiva i na hodinovú dotáciu kurzov. Súčasťou výučby zostávajú čínske reálie v angličtine pre študentov sinológie, ako aj špecializované kurzy latinčiny pre študentov histórie, filozofie a románskych jazykov a úzko špecializované kurzy angličtiny a latinčiny určené študentom histórie na magisterskom stupni štúdia. Tieto kurzy dopĺňa od akademického roka 2012/2013 kurz tvorivého písania v slovenčine určený študentom učiteľských študijných programov.

K organizačným zmenám cudzojazyčnej výučby na katedre patrí aj opätovné zaradenie kurzov ruštiny a španielčiny do výučby v akademickom roku 2013/2014, a to v podobe všeobecnej jazykovej prípravy. K zmenám, hoci len dočasným, patrí aj realizovanie kurzu posluchu v angličtine pre študentov japonológie a kurz tvorivého písania určený pre uvedený študijný program. Presunom výučby latinčiny na Katedru klasickej a semitskej filológie sa Katedra jazykov FiF UK prvýkrát od svojho vzniku venuje výhradne výučbe moderných jazykov.

Od roku 2005 sa sekcie moderných jazykov zaoberajú rozpracovaním medzinárodného programu výučby, skúšania a testovania cudzích jazykov UNICert® na podmienky FiF UK. Prvé skúšky v tomto programe sa realizujú od roku 2009. Záujem o UNICert® reflektuje obsah konferenčných príspevkov učiteľov katedry ako aj články v spoločných zborníkoch *Lingua academica*, ktoré katedra vydáva od roku 2008 v približne dvojročných intervaloch.

Súčasťou činnosti katedry sú aj semináre, workshopy a konferencie organizované v súčinnosti s pracoviskami na iných vysokých školách v SR a ČR a ktoré sú venované širokému spektru otázok spätých s OJP.

V súčasnosti Katedru jazykov FiF UK možno charakterizovať ako špecializované „servisné pracovisko“, ktorého činnosť sa bude aj naďalej rozvíjať v dvoch základných smeroch. Prvým je každodenné pedagogické pôsobenie, ktoré permanentne prináša množstvo nových podnetov, výziev, ale aj problémov. Momentálne najväčšie ťažkosti pôsobi kolízia vstupnej úrovne cudzojazyčných znalostí študentov prichádzajúcich študovať na filozofickú fakultu s požiadavkami kladenými OJP. Otvorenou otázkou preto zostáva, ako modifikovať obsah výučby tak, aby sa napriek jej nepriaznivému východisku postupne dosiahli ciele, ktoré si katedra stanovila. Druhý smer činnosti opäť povedie do oblasti vedy a výskumu, ktorej učitelia katedry musia venovať viac pozornosti, aby vyhovelí súčasným kritériám hodnotenia výkonu pracoviska. S touto oblasťou súvisí aj pokračovanie v tvorbe moderných vysokoškolských učebníc, ktoré rešpektujú potreby študentov pripravujúcich sa na činnosť v niektorej zo skupín diskurzu vo sfére humanitných a spoločenských vied.

LITERATÚRA

Sokolovský, L. (zost.) 90 rokov Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave: 1921 – 2011. Bratislava: FF UK. 2011. ISBN 978-80-8127-021-5.

ÚDAJE O AUTOROVI

PhDr. Svatava Šimková, PhD.
Katedra jazykov
Filozofická fakulta UK v Bratislave
Gondova 2

814 99 Bratislava

Kontakt: simkova@fphil.uniba.sk